

LÉČIVÁ MOC KAMENŮ

Harmonie a zdraví v krystalu zakleté

Miroslav Procházka

 GRADA®

Všechna práva vyhrazena. Zadána část této tiskové či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

LÉČIVÁ MOC KAMENŮ

Harmonie a zdraví v krystalu zakleté

Miroslav Procházka
Fotografie Lubomír Thin

 GRADA®

LÉČIVÁ MOC KAMENŮ

Harmonie a zdraví v krystalu zakleté

MUDr. Miroslav Procházka

Fotografie Mgr. Lubomír Thin

© Grada Publishing, a. s., 2009

Cover Photo © Allphoto 2009

Vydala Grada Publishing, a. s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 3599. publikaci

Odpovědný redaktor Mgr. Václav Urban

Grafické zpracování Jiřka Kocábková

Sazba a zlom Mgr. Václav Urban

Počet stran 240

1. vydání, Praha 2009

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění ale nevyplývají pro autory ani pro nakladatelství žádné právní důsledky.

Všechna práva vyhrazena. Tato kniha ani její část nesmějí být žádným způsobem reprodukovány, ukládány či rozšiřovány bez písemného souhlasu nakladatelství.

ISBN 978-80-247-2821-6 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-6746-5 (elektronická verze ve formátu PDF)

© Grada Publishing, a.s. 2011

OBSAH

Historie využití drahých kamenů	8
Drahé kameny a české země	13
Terapie drahými kameny a 21. století	17
Kvality kamene z hlediska jeho terapeutických účinků	19
Malá poznámka k terminologii	22

JEDNOTLIVÉ KAMENY

ADULÁR	23
ACHÁT	26
AKVAMARÍN	32
ALABAŠTR	35
ALEXANDRIT	37
AMAZONIT	40
AMETYST (viz i KŘEMEN)	42
APATIT	48
AVANTURÍN	50
AZURIT	53
BERYL	56
BEZOÁR	60

CITRÍN	62
DIAMANT	65
FLUORIT	71
GAGÁT (+ ŠVARTNA)	74
GRANÁT	76
HALIT	83
HELIODOR	85
HELIOTROP	87
HEMATIT	89
HYACINT	92
CHALCEDON	95
CHRYZOBERYL	98
CHRYZOKOL	100
CHRYZOLIT viz OLIVÍN	102
CHRYZOPRAS	103
JADEIT	106
JANTAR	110
JASPIS	114
KALCIT	119
KARNEOL	122
KORÁL	125

KORUND viz SAFÍR, RUBÍN	128	SUGILIT (česky i SUGELIT)	193
KREVEL viz HEMATIT	129	TOPAZ	195
KŘEMEN	130	TURMALÍN	198
KŘIŠŤÁL	132	TYGRÍ OKO	201
LABRADORIT viz SPEKTROLIT	136	TYRKYS	203
LAPIS LAZULI (LAZURIT)	137	VLTAVÍN	206
MALACHIT	140	ZÁHNĚDA	210
METEORIT	143	ZIRKON	213
MORGANIT	145		
NEFRIT	147	PŘÍLOHA 1 – Drahé kameny	
OBSIDIÁN	150	a jejich vztahy ke zvířetníkovým	
OLIVÍN	153	znamení	215
ONYX	156	PŘÍLOHA 2 – Drahé kovy	218
OPÁL	158	PLATINA	219
PERIDOT viz OLIVÍN	162	ZLATO	221
PERLA	163	STRÍBRO	224
PYROP viz GRANÁT	166	PŘÍLOHA 3	
RUBÍN	167	Teorie energetických drah	
RUTIL	171	a center – čaker – podle	
RŮŽENÍN	173	jógové fyziologie	226
SAFÍR	176	PŘÍLOHA 4 – Aktivace drahých	
SAGENIT	179	kamenů a výroba elixírů	230
SARDONYX	181		
SMARAGD	183	Závěr	232
SODALIT	187	Poděkování	233
SPEKTROLIT (LABRADORIT)	189	Doporučená literatura	234
SPINEL	191		

INCE

HISTORIE VYUŽITÍ DRAHÝCH KAMENŮ

Kámen provázel člověka od dávných časů. Stal se jeho prvním nástrojem, první surovinou, které se člověk vědomě zmocnil a opracoval ji podle své představy do podoby konkrétního nástroje. Úplně první známá historická epocha lidstva je proto po zásluze nazývána dobou kamennou. A nejedná se přitom o dobu pro lidstvo historicky i významově okrajovou.

Doba kamenná je nejdelším obdobím lidského vývoje: nejranější opracované kamenné nástroje jsou dnes datovány do doby před téměř čtyřmi miliony let na nálezech afrických, v Evropě pak přibližně okolo jednoho a půl milionu let.

Doba bronzová, jakožto období jasně definované nástupem nového

materiálu, bronzu, pak začíná až okolo roku 2000 př. n. l.. Náš atomový věk je tudíž z tohoto úhlu pohledu jen mžikem, zanedbatelnou epizodou v dějinách lidského rodu.

Je jasné, že za miliony let práce s tak mnohotvárnou surovinou, jakou je kámen, minerály, o ní člověk získal řadu znalostí. Již od nejstarších dob si často vybíral k použití surovinu nejen podle aspektů užitkových, ale i jiných. Jistě ne vzácně byla ve hře **otázka estetická**. A tak již ze starší doby kamenné, paleolitu, známe nástroje z atypických minerálů: hroty z **achátů**, netypických barevných forem rohovce. V Africe vidíme užití **libyjského skla**, zvláštního nerostu řazeného k tektitům.

U nás v Čechách a v sousedním Rakousku byly nalezeny nástroje z **vltavínu**, pro jejich malou velikost asi spíše s významem rituálním než čistě funkčním. Nálezy v Rakousku současně svědčí o významu těchto nástrojů pro tehdejší populaci – do

rakouských lokalit musely být totiž tyto nástroje aktivně transportovány. Transportovány člověkem, a to často na překvapivě velké vzdálenosti, byly v paleolitu i jiné materiály, například **baltské rohovce**, pazourky, **obsidián**.

V době prvních historicky zmiňovaných obyvatel českých zemí, Keltů (kteří dali naší zemi i jméno, Boiohemum), pak ozdoby z tzv. švartny byly exportovány z českých lokalit po celé keltské Evropě. Pro Kelty švartnové náramky (jak je zpíváno ve známé písni „jak smůla černý“) plnily se vši pravděpodobností nám neznámou – zřejmě především magickou – roli. Role to byla natolik důležitá, že známe nálezy zlomených náramků ze **švartny**, pracně vyspravených pomocí bronzových nýtků! V lokalitách výskytu **švartny** pak existovala řada specializovaných dílen, někteří archeologové po právu hovoří o „švartnové industrii“. Keltové byli na našem

území i velkými milovníky **jantaru**, který importovali po již tehdy známé tzv. jantarové stezce z Pobaltí. Depoty jantarové suroviny na území někdejších sídel, vlastně prvních městských aglomerací, oppid, byly natolik mohutné, že sloužily jako zdroj těžby **jantaru** ve středověku (o čemž píše i J. A. Komenský...).

Tržní cenu drahých kamenů až do doby velmi nedávné, do 19. století, netvořila pouze jejich estetická hodnota či míra vzácnosti výskytu v přírodě. Byla to především možnost potenciálního **užití v terapii**, od které se hodnota drahých kamenů odvíjela. Dodnes se v některých kulturách setkáváme s velmi vysokým hodnocením určitého kamene z důvodu jeho terapeutických či jiných **pozitivních vlastností (nefrit a jadeit na Dálném východě, tyrkys a karneol v centrální Asii, spektrolit ve Skandinávii...)**.

A je více než zajímavé, jak často kultury vzdálené si časem, prasto-

rem, bez možností vzájemného kontaktu, dospěly k identickému nahlížení na určitý minerál z hlediska jeho vlastností pro terapii. Příkladem může být užívání **tyrkysu** na Dálném východě a mezi předkolumbovskými kulturami jižní Ameriky, užití **jadeitu** v Orientu a v maorské populaci Nového Zélandu.

I **křesťanská tradice** má své vazby k drahým kamenům. Již staré židovské prameny jasně definují dvanáct kamenů tzv. efodu, tedy obřadního roucha. Těchto dvanáct kamenů je symbolem dvanácti židovských kmenů. V křesťanském pojetí pak jsou stejné kameny symbolem dvanácti apoštolů. Z Bible známe slavný náprsník, sloužící jako honosná ozdoba starozákonních velekněží, zejména pro soudní řízení. Proto také často náprsník soudu.

Bible kralická praví, jistě v ne zcela správném mineralogickém překladu jednotlivých minerálů:

Kniha Exodus, kapitola 28: „Uděláš také náprsník dílem řemeslným, takovým dílem jako nárameník uděláš jej z zlata, z postavce modrého, z šarlatu, z červce dvakrát barveného a z bílého hedvábí přesukovaného. Čtverhranný bude a dvojnásobní: pídí dlouhost a pídí širokost jeho bude. A vysadíš jej kamením drahým. Čtyřmi řady ať jest kamení, pořádkem tímto: sardius, topazius a smaragdus v prvním řadu; v druhém pak zpořádání karbunkulus, zafír a jaspis; a v řadu třetím linkurius, achates a ametyst; v čtvrtém řadu chryzolit, onychin a beryl. Vsazení budou do zlata ve svém pořádku. Těch pak kamenů s jmény synů Izraele bude dvanácte, podlé jmen jejich, dílem řežících pečeti; jeden každý podlé jména svého, pro dvanáctero pokolení budou...“

Velmi důležitou součástí náprsníku pak byly drahokamy urim a tumim, centrované k srdci, draho-

kamy, které doposud nikdo nezkusil ztotožnit s moderními mineralogickými termíny...

Soubor drahých kamenů náprsníku a jejich lokalizace je opětně potvrzena i v Knize Exodus, kapitole 39. Ve Starém zákoně jsou drahé kameny symbolem kmenů Izraele. Pokud má náprsník svatý Petr, tedy v novější křesťanské tradici, pak je každému kameni přiřazen jeden ze dvanácti apoštolů, stejně jako v symbolice kněžského novozákonního roucha – efodu. V nové době pak se opakovaně objevuje snaha o co nejlepší identifikaci starých hebrejských termínů. Asi nejuznávanější je následující seznam, v pořadí shodném s Biblí králickou (jasně vidíme dost významné rozdíly): **jaspis**, **safír**, **chalcedon**, **smaragd**, **sardonyx**, **sardius** (kámen červené barvy, identifikován pro současnou mineralogii s rudým achátem, jaspisem nebo karneolem), **chryzolit**, **beryl**, **topaz**, **chryzopras**, **hyacint** a **ame-**

tyst. Tyto kameny proto často tvoří výzdobu královských kaplí (Karlštejn) či součást kabalistických talismanů (příkladem může být slavný talisman Rudolfa II., evidentně česká práce, nyní v Kunsthistorisches Museum ve Vídni).

Mimochodem, Rudolfa II. při tvorbě jeho talismanu „napálili“, do místa, kde by měl být umístěn **topaz**, bylo užito mnohem levnějšího **cit-rínu**... Dvanáct biblických kamenů bylo i souborem drahokamů, z nichž je vystavěn nebeský Jeruzalém...

Ve starověku a středověku vychází řada tzv. lapidářů, encyklopedií o využití minerálů a zejména pak drahokamů. Lapidáře referovaly o vazbách mezi minerály a astrologií, o praktickém využití minerálů, ale i o využití v lékařských vědách. Asi nejstarší známé lapidáře jsou publikace Theofrasta z Efezu (371–286 př. n. l.) a lapidář Plinia Staršího (23–79 n. l.). Ze středověkých lapidářů pak byly slavnými

a často opisovanými lapidáře Isidora ze Seville či Alberta Velikého. Pro nás, české mineralogy, je více než přitažlivé, že nejstarším textem psaným staročeštinou je právě lapidář.

Je jím tzv. **Vodňanský lapidář**, s poměrně jasnou datací na rok 1389. Obsahuje na jedenácti rukopisných stránkách výčet celkem 66 tehdy známých drahých kamenů (včetně některých mytických, pověrečných minerálů). Dochoval se ve Vodňanech, kde byl v 19. století nalezen Václavem Hankou ve vazbě s 17 lékařskými rukopisy v latině. Dnes je uložen a pečlivě opatrován v Knihovně Národního muzea v Praze. Z Vodňanského lapidáře, či jeho dosud neznámých zdrojů, poměrně jednoznačně vycházejí i pozdější lapidáře z území Čech, například lapidář Agricoly Boethia ze 16. století.

Terapeutické užití drahého kamene ovlivňovalo i užití v konkré-

ním šperku. Staří šperkaři kameny ve šperku zásadně nepodkládali, aby se nerušil kontakt mezi tělem nositele šperku a kamenem. Přitom se připravovali o „zrcátkový“ efekt, jímž by projasnili kámen z hlediska estetického vzhledu klenotu při jeho podložení kovem. Podívejte se schválně na šperky po babičce – jistě mi dáte za pravdu, kameny jsou vesměs bez podkladu.

Tento pragmatický pohled na drahé kameny ovlivnil i jejich opracování do brusů. Ve starých dobách brus nehrál velký vliv v oceňování konkrétního kamene, důležité bylo spíše zachovat jeho velikost a hmotnost. Stačí se podívat na královské insignie, třeba na jedny z nejkrásnějších na světě, ty naše české. Všechny kameny ve starých typech brusů, a přesto vznešené, krásné. A s jednoznačným vlivem na nositele, proto také byli králové po celém světě korunováni korunou

s pečlivě voleným výběrem drahých kamenů. Jen těžko naleznete královskou korunu, v níž by chyběl **safír** či **rubín** – a po četbě naší knihy pochopíte, proč tomu tak je.

Teprve od 18. století se, zejména u **diamantu**, klade výraznější důraz i na typ brusu (a pravdou je, že teprve v brilliantovém brusu nám konkrétně diamant ukáže svou plnou krásu).

Ve 20. století se nově objevuje zájem o brusy, které nemají účel estetický, nýbrž mají za úkol právě **potencovat energii kamene**, případně ji cílit na určité konkrétní místo. Typickým takovým brusem je tvar pyramidy. A každá brusičská aktivní dílna potvrdí narůstající zájem o tyto typy brusu: v dnešní době dle některých dílen tvoří již více jak třetinu opracovávaných kamenů.

DRAHÉ KAMENY A ČESKÉ ZEMĚ

České země – tedy Čechy, Morava a Slezsko – měly od pradávna více než štěstí z hlediska dostupných zdrojů drahých kamenů. Jak jsme si již řekli, už v době paleolitu k výrobě nástrojů, často asi spíše rituálních než ryze užitkových, bylo opakovaně užito kamenů vzhledově atraktivních.

Z našeho území známe nástroje z **křišťálu**, **záhnědy**, **achátu**, **jaspisu**, a dokonce i **vltavínu**. Tyto nástroje musely mít ve své době značnou hodnotu, o čemž svědčí i někdy až překvapivě daleký transport od lokality zdroje. Za prvou skutečně hornickou aktivitu je pak považována těžba křemencové suroviny v období doby kamenné, kdy poprvé nacházíme i stopy hlubinné těžby.

Keltská civilizace, prvá historicky známá civilizace z našeho území, začala důsledně těžit zdroje **zlata**. Svědky těchto aktivit jsou dodnes patrné sejpy, násypy z hlušiny po oddělení zlaté suroviny při rýžování. Tyto sejpy lze nalézt podél mnoha toků, zejména v jižních Čechách. Některé z nich mají i pozdější, středověký, původ. Keltové se však věnovali i těžbě a opracovávání **švartny**, **sapropelitu**, kdy doklady o exportu české suroviny nalézáme prakticky po celém území keltské civilizace, včetně známek evidentní draho-cennosti suroviny (náramky pracně opravené bronzovými nýtky).

Středověk viděl Čechy jako zemi drahým kamenům přímo zaslíbenou. Ve 14.–16. století k nám přicházeli prospektoři i z cizích zemí, především z Itálie, Vlaši. Termínem Vlaši však byli označováni i prospektoři valonští a němečtí – prostě, kdo se zabýval hledáním drahých kamenů, ten byl

Vlach... Oni byli těmi, kdo poprvé pochopil význam nalezišť v Podkrkonoší a v Krušných horách.

Asi nejkrásněji a přitom hluboce pravdivě o bohatství českých zemí z hlediska náhledu středověkého učence hovoří **Bohuslav Balbín**, ve svém díle *Miscellania historica regni Bohemiae* (překládáno jako *Rozmanitosti z historie Království českého*). Dílo vycházelo postupně v letech 1679–1687 a je dnes dostupné i v solidním převodu do češtiny. Je to pozoruhodná encyklopedie své doby, věnovaná výlučně naší krásné zemi. Je stále živým pramenem pro současné historiky, folkloristy, právníky, lékaře. Je neméně zajímavým zdrojem informací i pro milovníky drahých kamenů.

Citujme tedy ctihodného B. Balbína, z knihy I., kapitoly XXIX.: „Někdo by mohl považovat za velký hřích, kdybych mezi dary české země opomenul mlčením vzácné

+

kameny, drahokamy a perly. Tímto věnem obdařila příroda českou zemi v takové štědrosti, že ji lze přirovnat k bohaté matce, která shání, ba přímo hromadí pro svou dceru na vdávání skutečné poklady, všechno to, co je milé ženskému světu...“

Již Balbín znal dávné úsloví, že v Čechách je možné, že kámen, jímž pasáček hodí po krávkě na pasť, má často větší cenu, než celé stádo. Na půvabné tzv. Aretinově mapě z roku 1619 je tento motiv dokonce vyobrazen, a to – jak typicky – nedaleko od Turnova, dodnes činného centra šperkařství v Čechách, mj. i díky své specializované škole, i s latinskou citací úsloví...

Balbín hrdě tvrdil, že není prakticky drahého kamene, který by v Čechách nebylo možné najít. Hovoří tak i o českých **diamantech, smaragdech, topazech, rubínech...** Dnes víme, že to až tak

úplně pravda není, ale přesto, jen obtížně nalezneme drahokam, který by v naší zemi nebylo možné nalézt. I pár **diamantů** je známo, pravda, nikoli **smaragd**, ale zase Safírový potok v Jizerských horách je prakticky jedinou lokalitou mimo Orient, kde lze dodnes nalézt **safíry** drahokamové kvality! Z této lokality existují i ojedinělé nálezy **rubínu**, vesměs drobných kaménků – ale znám i facetovaný brus rubínu ze suroviny ze Safírového potoka. O Safírovém potoku se zkonitě vedla řada sporů již mezi středověkými šlechtici, o čemž dodnes hovoří staré archiválie.

Bohuslava Balbína budeme v naší knize ještě opakovaně citovat u popisů konkrétních drahých kamenů.

I v současnosti, ať se na mapu našich zemí podíváme kamkoli, nejdeme prakticky místo, aby z něj nebylo známo naleziště nějakého ozdobného kamene. Podkrkonoší,

Krušné hory, zdroj dodnes fascinující výzdoby posvátných míst z doby Karla IV. Ale též místní olivíny, nádherné acháty, jaspisy. Jižní Čechy a jejich **vltavíny**, drahokamové **křemeny**.

Granátové lokality středních Čech, kde dodnes můžeme po jediném záběru rýžovací pánve dosáhnout rudého středu pánve po odplavení lehčích hmot.

Morava – opět **vltavíny**, ale také drahokamové **odrůdy křemene**, někdy v obřích krystalech, **berly**... Je žádoucí pořídit si dobrého průvodce po našich lokalitách (a bylo jich již vydáno více). Jde navíc o místa často turisticky a vzhledově atraktivní, s mnoha památkami i historickými – za celý život se vám nepodaří všechny známé naše lokality obejít a poznat.

Dva kameny pak zůstanou králi českých drahokamů, **český granát** a **vltavín**. Žádná jiná země se

nemůže pochlubit těmito unikátními kameny, které v dobře opracovaném šperku budou vždy krásnou a vzácnou ozdobou.

Jeň pozor, aby vás nakonec hledačství nechtylo stejně jako písmáka Františka Plecháče ze Staňkova u Pecky, kterého jednou vzal na sběr kamenů kamarád. Jak to nakonec dopadlo? Citujme: *„Tahal mě po nějakejch vejmolech a stržích i do rošti lez porád ňáký voblázky sbíral a voblizoval. Už sem se chtěl vrátit, když tu koukám, koukám, Franta jeden takovej strakatej, červenej, ňák dlouho blízal. Vokazoval mě ho. A už sem byl tam. Víte, víte já to podnes cejtím, že to bylo vod Ty doby, né a né si pomoci snád Pán Bůh ví, mě ten kámen uřkl. Tak asi...“*

Z písmáka se stal sběratel.

Mimochodem, test kamene jeho olíznutím při nedostatku jinak dostupné tekutiny dodnes užívají snad

všichni sběratelé. Nedoporučuji jeho aplikaci u sporných malých **vltavínů**, jejich podoba s oschlými zaječimi bobky je někdy až příliš dokonalá. Ačkoli: když se vám testovaný předmět zvolna rozpouští v ústech, víte s naprostou jistotou, že se o vltavín nejedná... A bez drahé přístrojové techniky!

TERAPIE DRAHÝMI KAMENY A 21. STOLETÍ

Sám autor se k problematice tzv. **gemoterapie**, tedy léčby drahými kameny, dostal shodou zajímavých okolností. Profesí lékař, s letitým koníčkem v mineralogii. On je to pro lékaře koníček ideální: celé dny jste mezi lidmi, s jejich problémy a strastmi. Co může být lepší relaxací než vyrazit na čerstvý vzduch, do přírody. Po dnech především intelektových aktivit je hledání minerálů dobrou cestou k zlepšení tělesné kondice: dlouhé pěší túry na lokality, často pak aktivní fyzická námaha při hledání a dobývání kamenů.

Protože jsem člověk cílevědomý, studoval jsem mnoho knih o mineralogii a geologii. Zaujalo mě, že

prakticky v každé byla i kapitola o historii **užití kamenů**, a to především v terapii. Nešlo nevidět shody mezi různými autory, shody mezi různými lidskými kulturami a historickými obdobími. Od poloviny osmdesátých let jsem se začal intenzivně věnovat medicíně Tibetu, respektive tradiční medicíně centrální Asie. Nešlo opět přehlédnout, jak často je v lékopise této překvapivě moderní a racionální tradiční medicíny věnována pozornost drahým kamenům a jejich **terapeutickým účinkům**.

Za pobytu v Mongolsku a Burjatsku jsem měl možnost tyto tradice vidět živé. Ve své praxi užívám i dnes běžně tlaku drobných **českých granátů** jako trvalé stimulace akupunkturálních bodů. Opakovaně jsem viděl pacienty, kterým viditelně prospívalo nošení konkrétního šperku s konkrétním drahým kamenem. Stejně tak jsem nejednou viděl pacienty, kterým určitý kámen či kov

dělal zdravotní problémy. Problémy, které zcela vymizely po prostém odstranění šperku.

Zdržuji se jakýchkoli komentářů či snahy o tvorbu teorií k těmto kauzistikám, protože bych jistě velmi jednoznačně zašel na okraj hluboké propasti léčitelství. Ale existuje-li univerzální zákon akce a reakce, proč by nemohlo, dosud neznámými mechanismy, docházet i k interferencím mezi dokonale organizovanou hmotou krystalu a lidským tělem? Krystal minerálu je vlastně hmotou s nejlépe organizovanou strukturou ve vesmíru, hmotou s nejnižší entropií. Jak říkali staří mineralogové: krystal, to je zhmotněná harmonie. Můžeme hovořit i o možném přestupu mikrokvant hmoty minerálů skrze pokožku do lidského těla, a nemyslím tím jen otázku přestupu homeopatických kvant hmoty.

Jak často jsou také kameny integrální součástí kroje v určitých

kulturách – **český granát** u nás, **jadeit** a **nefrit** v civilizacích Dálného východu (a předkolumbovských jihoamerických). A viděli jste někdy Tibeťana v kroji bez **tyrkysu** či **karneolu**?

Ostatně: již v sedmdesátých letech 20. století doporučila Světová zdravotnická organizace (WHO) studium starých tradičních technik, v nichž může být i mnoho racionálních mechanismů účinku, platných i v našem „rozumném“, 21. století. Studujme je, než poslední nositelé informací vymřou...

KVALITY KAMENE Z HLEDISKA JEHO TERAPEUTICKÝCH ÚČINKŮ

Zcela lhostejnou v otázce **terapeutického využití** drahého kamene je velikost konkrétního kamene.

Za samozřejmé lze považovat to, aby kámen byl pravý, a nikoli syntetický. Bohužel, tato samozřejmá pravda je dnes často obcházena. Po řadu let je známa syntéza více drahých kamenů – typickým příkladem je **rubín**, kde sehnat kvalitní přírodní kámen je dnes již opravdu těžkou úlohou. Kameny jsou také často prodávány tzv. ošetřené, treatované – aplikací tepla, radioaktivního záření je dosahováno „lepší kvality“ vzhledu, případně úplné změny barvy. Typickým příkladem je **citrín**, žlutá odrůda drahokamového